

Kinnitatud: TAI TN otsusega 18.05.2017
TAI TN protokoll nr 3/2017

Tervise Arengu Instituut

Aastaruanne 2016

Tallinn 2017

TERVISE ARENGU INSTITUUDI AASTAARUANNE 2016

Nimi: Tervise Arengu Instituut (TAI)
Registrikood: 70006292
Address: Hiiu 42, 11619 Tallinn
Telefon: +372 659 3900
Faks: +372 659 3901
E-post: tai@tai.ee
Koduleht: www.tai.ee

SISUKORD

LÜHENDID	3
SISSEJUHATUS	5
Tervise Arengu Instituudi struktuur ja juhtimine	6
Töötajad	6
Koostööpartnerid	7
Eelarve ja kulud	8
TEADUS- JA ÕPPETÖÖ	10
Publikatsioonid	10
Osalemine tipp- ja kompetentsikeskustes	11
Konverentsid	11
Juhendamised	11
Õppetöö	11
ARENDUSTÖÖ	12
Rahvusvaheline koostöö	14
Riiklikud arengukavad, strateegiad ja seadusloome	14
TERVISESTATISTIKA, REGISTRID JA ANDMEBAASID	15
TÄIENDUSKOOLITUSED	16
KOMMUNIKATSIOON	17
Meediakajastused	17
Veebilehed	18
Meediakampaaniad	18
Trükised	19
Ajakiri Sotsiaaltöö	19
Tallinna Meditsiiniuuringute Eetikakomitee	20
Meditsiiniterminoloogia Komisjon	20

LÜHENDID

EHK	Eesti Haigekassa
ERF	Euroopa Regionaalarengu Fond
ESF	Euroopa Sotsiaalfond
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
MTK	Meditsiiniterminoloogia Komisjon
RE	riigieelarve
RTA	rahvastiku tervise arengukava 2009–2020
SJKK	Strateegilise Jätkusuutlikkuse Kompetentsikeskus
TAI	Tervise Arengu Instituut
TLÜ	Tallinna Ülikool
TMEK	Tallinna Meditsiiniuuringute Eetikakomitee
TTÜ	Tallinna Tehnikaülikool
TÜ	Tartu Ülikool

Tervise Arengu Instituudi üldandmed 2014–2016 ja eesmärgid aastani 2020

	2014	2015	2016	2020*
TÖÖTAJAD				
Töötajate arv (isikud)	156	167	173	
sh doktorikraadiga (%)	16	15	15	>15
sh magistrikraadiga (%)	57	58	50	>60
Töötajate arv täiskoormuse arvestuses	146	147	149	
Teadustöötajate arv	33	33	32	
sh doktorikraadiga	27	26	26	
STRUKTUUR				
Osakondade arv	18	18	18	
RAHASTAMINE				
Kulud (mln €)				
sh riigieelarve eraldised	7,6	8,0	9,4	11,4
sh riigieelarvevälised allikad	3,6	4,7	3,0**	4,0
TEADUSTÖÖ PUBLITSEERIMINE				
Publikatsioonide arv				
sh 1.1. publikatsioonide arv	58	73	43	65
MEEDIAKAJASTUSED				
TAI-le viitamine meedias (kordade arv)	1857	2334	2413	> 3000
Tele- ja raadioesinemised (kordade arv)	99	103	103	
VÕTMENÄITAJAD RAHVASTIKU TASANDIL				
Oodatav eluiga aastates:				
mehed	72,3	73,1	—	75***
naised	81,5	81,9	—	84***
Tervena elatud aastate arv:				
mehed	53,1	53,6	—	60***
naised	57,1	56,1	—	65***

* Arengukava võtmenäitajate sihttasemed

** Kahanemine ESF-i tegevuste tagasiviimisest riigieelarvesse

*** RTA 2009–2020 eesmärk

SISSEJUHATUS

Tervise Arengu Instituut (TAI) on riiklik teadus- ja arendusasutus, kes tegeleb rahvatervishoiu teadustööga, haiguste ennetamise programmide ja tegevuste väljatöötamise ja elluviimisega ning tervisedendusega. TAI vastutab Eesti riikliku tervisestatistika ning seitsme rahvastikupõhise registri ja andmekogu haldamise eest.

TAI loodi Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudi, Eesti Tervisekasvatuse Keskuse ning Rahvatervise ja Sotsiaalkoolituse Keskuse ühendamisel, et siduda tervise valdkonna teadustegevus rohkem ühiskonna ja poliitikakujundamise vajadustega ning suurendada rahvatervishoiu arendusprogrammide tõenduspõhisust.

TAI tegevusi rahastatakse riigieelarvest, majandustegevusest saadud tulust ja muudest välisallikatest. Oma töös ühendab TAI rahvatervise teadusliku uurimise ja sekkumistegevused, mis võimaldavad välja töötada ja rakendada tõenduspõhiseid meetodeid Eesti rahva tervise edendamiseks ja haiguste ennetamiseks. Sekkumist ja teenuste pakkumist jälgivad ja hindavad TAI teadlased ja tegevuste eest vastutajad süstemaatiliselt.

TAI missioon

TAI loob ja jagab teadmisi, et tõenduspõhiselt mõjutada tervist toetavaid hoiakuid, käitumist, poliitikat ja keskkonda eesmärgiga suurendada inimeste heaolu Eestis.

TAI visioon

TAI on Eestis ja rahvusvaheliselt silmapaistev rahvatervishoiu ja sotsiaalteaduste kompetentsikeskus, kus uurimistöö on tihedalt läbi põimunud arendustööga. TAI tegevuse tulemusel on aastaks 2020 tervisepoliitika tõenduspõhine, inimesed käituvad terviseteadlikumalt ja elukeskkonda kujundavates otsustes arvestatakse mõjuga tervisele, et seeläbi suurendada hea tervisega elatud aastate arvu.

TAI peamised **tegevusvaldkonnad** on:

- rahvastiku terviseseisundi ja -mõjurite uurimine ja hindamine ning riikliku tervisestatistika koondamine ja avaldamine;
- tervise ja sotsiaalse heaolu edendamine;
- tervist mõjutavate sekkumiste ja tervist edendavate programmide väljatöötamine ning tervise- ja sotsiaalteenuste ja koolituste korraldamine;
- tervisepoliitika tegijate nõustamine ja mõjutamine.

2016. aastal koostati uus **TAI arengukava aastateks 2016–2020**. Koostamises osalesid kõik osakonnajuhatajad, administratsiooni töötajad ja mõned teemavaldkondade eksperdid eri osakondadest.

Arengukavas seati TAI-le järgmised **arenguprioriteedid**:

- teiste teadus- ja arendusasutuste ning erasektoriga ühist tööd toetavate koostöömudelite struktuurne väljaarendamine ning organisatsiooni tõhusust ja valdkondlikku meeskonnatööd toetava struktuuri loomine;
- analüütilise võimekuse ja terviseandmestiku kasutatavuse parandamine;
- TAI hallatavate ja arendatavate andmebaaside, sh toitumise infosüsteemi NutriData ja selle alamoodulite (toidu koostise andmebaas, andmesisestusplatvorm, toitumisprogramm ja teadustasand) kasutusvaru suurendamine ettevõtete, teadusasutuste ja tavatarbijate jaoks.

TAI arengukava täitmist jälgitakse järgmiste **võtmenäitajate** kaudu:

- oodatav eluiga;
- tervena elatud aastate arv;
- teadusartiklite arv;
- TAI-le viitamine meedias;
- rahastamise stabiilsus ja allikate mitmekesisus;
- töötajate haridustase.

Võtmenäitajate baas- ja sihttasemed on toodud tabelis leheküljel 4 (Tervise Arengu Instituudi üldandmed 2014–2016 ja eesmärgid aastani 2020). Arengukava täistekstiga saab tutvuda TAI kodulehel (http://www.tai.ee/images/TAI_arengukava_2016-2020.pdf).

Tervise Arengu Instituudi struktuur ja juhtimine

TAI koosseisu kuuluvad administratsioon, 12 teadus- ja arendusosakonda, kuus meditsiiniregistrit ja -andmekogu ning koolituskeskus (joonis 1). Instituudi juures töötab kaks alalist komisjoni: Tallinna Meditsiiniuringute Eetikakomitee (TMEK) ja Meditsiini terminoloogia Komisjon (MTK).

TAI tegevust juhib ja seda esindab **direktor**, kes tagab asutuse stabiilse arengu ning rahaliste vahendite õiguspärase ja otstarbeka kasutamise. TAI kõrgeim otsustuskogu on **teadusnõukogu**. Teadusnõukogu töö on määratud töökorraga. Töövormiks on koosolek, mida korraldatakse vastavalt vajadusele. 2016. aastal toimus neli teadusnõukogu koosolekut.

2008. aasta jaanuarist kuni 2016. aasta augustini täitis direktori kohuseid **Maris Jesse**. Valdkondlikud juhid olid teadusdirektor **Toomas Veidebaum** ja arendusdirektor **Annika Veimer**. 2016. aasta oktoobris valis TAI teadusnõukogu konkursi korras uue direktori. Konkursile laekus kolm avaldust. Uueks direktoriks sai **Annika Veimer**, kes on alates 2007. aastast töötanud TAI-s arendusdirektorina ja enne seda, aastatel 2004–2007, ülemaailmse AIDS-i, tuberkuloosi ja malaaria vastu võitlemise fondi (*Global Fund*) Eesti programmi juhina.

Töötajad

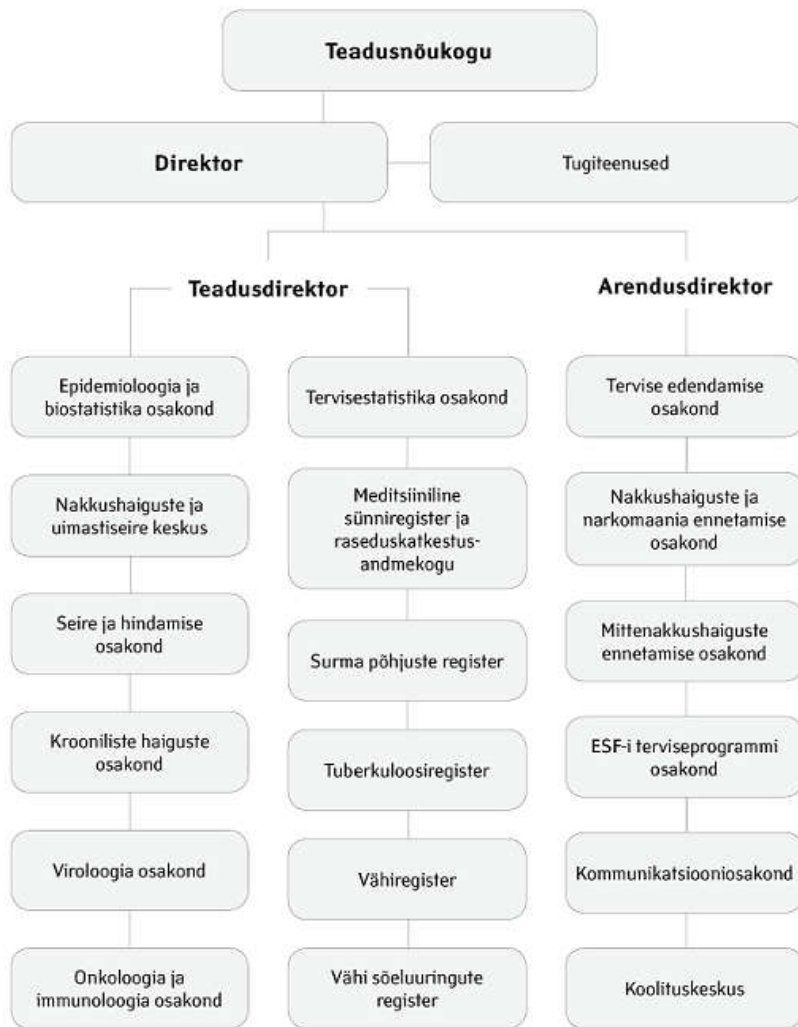
Seisuga 31.12.2016 töötas TAI-s põhikohaga (töölepinguga) 173 töötajat, nendest doktorikraadiga oli 26 ja magistrikraadiga 80 töötajat.

2016. aastal jätkas kraadiõpinguid 14 töötajat, neist kaheksa doktorantuuris ja kuus magistrantuuris. Järel doktorantuuris oli üks töötaja.

TAI aastapremia (eduka töö eest aastatel 2013–2015) sai nakkushaiguste ja narkomaania osakonna juhataja **Aljona Kurbatova**. Tunnustuse tõi talle pikaajaline tööpanus narkomaania ja HIV-i valdkonnas.

TAI 2016. aasta tiitlid olid (hääletusel osales 85 töötajat):

- **aasta teoke – töötajad käisid töötervishoiuarsti vastuvõtul**. Maist alates sai teoks palju küsitud ja pikalt oodatud töötervishoiuarsti vastuvõtt kõigile TAI töötajatele;
- **aasta tegu – koostöö telesaatega „Eesti parim koolikokk“**. Tegemist on varasemast konkursist „Eesti parim koolisööklä“ välja kasvanud ideega, mille uues formaadis teleekraanile toomisel osalesid TAI töötajad algusest peale;
- **aasta kolleeg – TAI jurist Margus Miller**.

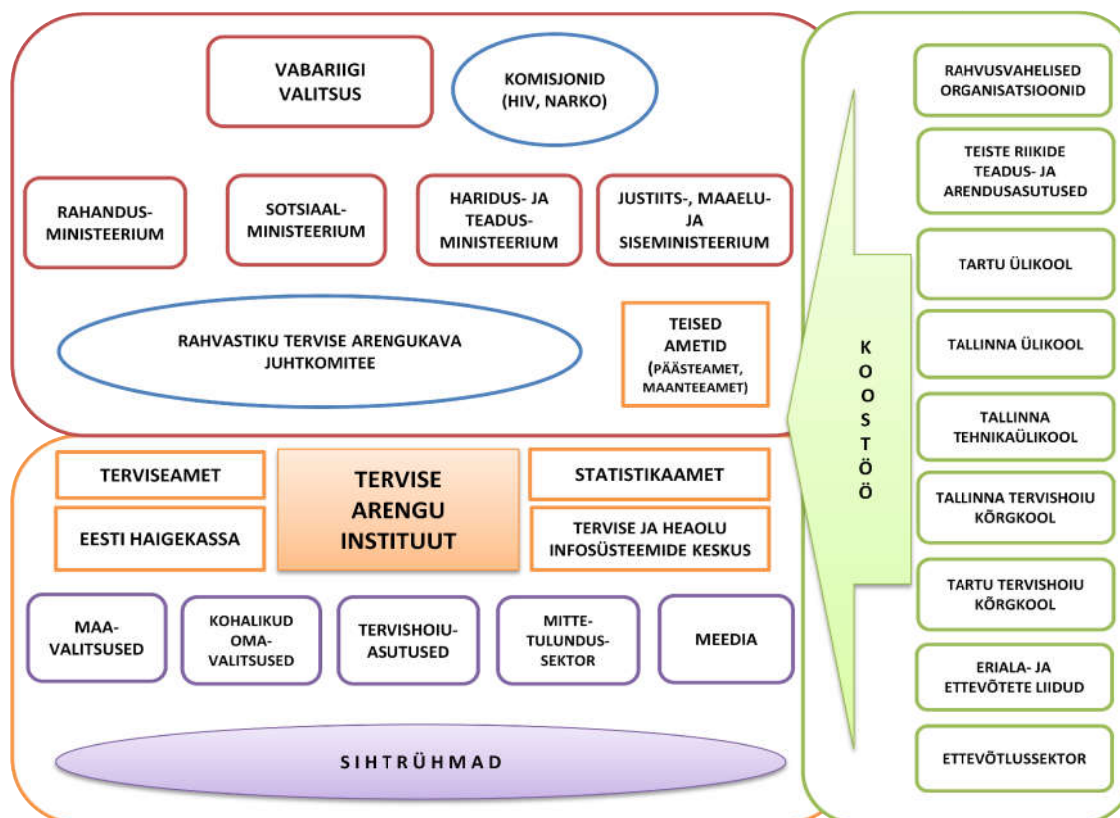
Joonis 1. TAI struktuur

Koostööpartnerid

TAI teeb tihedat koostööd teiste valitsusasutuste, valitsusväliste organisatsioonide ja erasektoriga. Uuringuid ja arendustegevusi viiakse ellu koostöös paljude Euroopa teadusasutuste ja ülikoolidega.

TAI on Maailma Terviseorganisatsiooni ning Euroopa Liidu rahvatervise programmide ja projektide koostööpartner. TAI on Rahvusvahelise Rahvatervise Instituutide Assotsiatsiooni (*The International Association of National Public Health Institutes*) asutajaliige. TAI peamised koostööpartnerid on toodud joonisel 2.

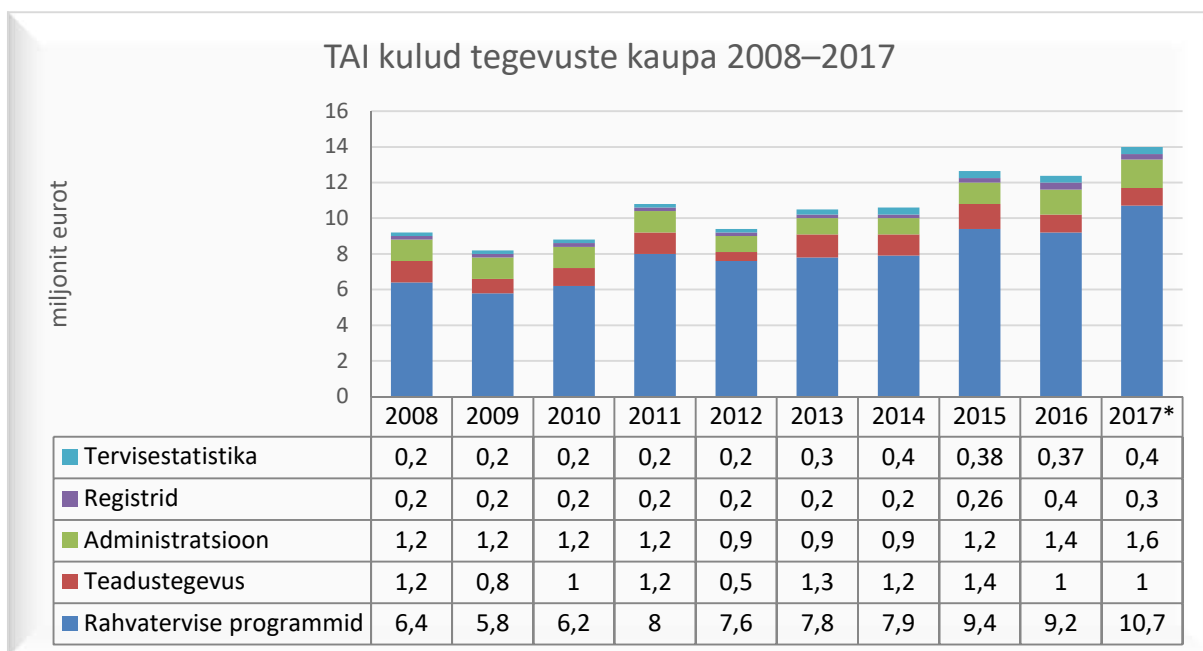
Joonis 2. TAI peamised koostööpartnerid (autor: A. Veimer)

Eelarve ja kulud

Terveise Arengu Instituut kasutas 2016. aastal oma tegevusteks 12 378 931 eurot (2015. aastal 12 699 421 eurot). Sellest läks riiklikeks funktsioonideks ja üldisteks kuludeks 14,2% (2015. aastal 14,2%), arendustegevuseks (edendus, ennetus ja teenused) 74,4% (2015. aastal 74,0%) ning teadustegevuseks 8,3% (2015. aastal 11,8%). Valdkondade tekkepõhised kulud on rahastamisallikate kaupa toodud tabelis 1 ning kulud tegevuste kaupa aastatel 2008–2016 joonisel 3.

Tabel 1. TAI kulud 2016. aastal

	2016 (€)	Osakaal (%)	2015 (€)	Muutus (%)
TAI kulud kokku	12 378 931	100,0	12 699 421	-2,5
Riigieelarve (administratsioon, registrid, üldkulud jm)	1 753 676	14,2	1 559 160	+12,5
Riigi Kinnisvara AS	326 623	2,6	242 402	+34,7
riigieelarve	7 310 937	59,1	6 166 354	+18,6
RTA	1 050 420	8,5	2 604 833	-59,7
programmid				
välisprojektid	629 116	5,1	447 098	+40,7
siseprojektid	215 000	1,7	181 873	+18,2
siseprojektid	857 108	6,9	695 169	+23,3
Teadus				
ERF	4 141	< 0,1	450 235	-99,1
välisrahastus	167 886	1,4	276 923	-39,4
Kulud omatuludest	64 024	0,5	75 374	-15,0

Joonis 3. TAI kulud tegevuste kaupa, 2008–2016

*2017 eelarve

TEADUS- JA ÕPPETÖÖ

2016. aastal oli töös kolm Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) sihtasutuse Eesti Teadusagentuur rahastatud institutsionaalse uurimistoetuse teemat:

- rahvastiku tervise sotsiaalsed ja individuaalsed mõjurid: registripõhine lähenemine (22 uuringut, peamiselt suremuse ja vähihaigestumuse teemadel);
- perekondlik agregatsioon, toitumisharjumused ja krooniliste haiguste longituudsed riskitegurite muutused ning riskeeriva tervisekäitumise mõjud (kolm uuringut);
- zoonootilised ja hepatotroopsed patogeenid Eestis: uued ja vanemad emergeeruvad nakkused ning nende mõju rahvastiku tervisele.

Lisaks oli töös üks personaalse uurimistoetusega tehtav uuring: „Kasvajaseoseliste glükaanide vastaste antikehade aberrantne glükosüleeritus vähi diagnostikas ja haiguse kulu prognoosimisel“.

Muudest rahastamisallikatest (eelkõige Sotsiaalministeerium, Maaeluministeerium) oli töös 27 uuringut. Paljud uuringud toimuvad koostöös Eesti ja rahvusvaheliste partneritega.

Publikatsioonid

TAI töötajad avaldasid 2016. aastal kokku 76 teaduspublikatsiooni, neist 43 olid 1.1. kategooria publikatsioonid. Võrreldes 2015. aastaga vähenes teaduspublikatsioonide koguarv 31% ning kõrgetasemeliste publikatsioonide arv 41%.

Ühe teadustöötaja (juhtiv- ja vanemteadurid ning teadurid) kohta avaldati 2014. aastal keskmiselt 2,2 kõrgetasemelist teaduspublikatsiooni (1.1, 1.2 ja 3.1), 2015. aastal 2,7 ja 2016. aastal 1,6. Publitseerimisaktiivsust võib pidada igati heaks.

Tabel 2. Publikatsioonide arv 2014–2016

Publikatsioon	Klassifikaator*	2014	2015	2016
Ajakirjaartikkel	1.1	58	73	43
	1.2	1	0	0
	1.3	12	8	4
Raamat või monograafia	2.3	1	0	0
	2.5	0	4	6
Kogumiku artikkel, peatükk raamatus / kogumikus	3.2	1	1	3
	3.5	0	3	3
Publitseeritud konverentsiteesid	5.1	1	1	0
	5.2	4	5	6
Muud publikatsioonid	6.3	3	6	1
	6.4	0	3	0
	6.6	2	7	4
	6.7	1	0	6
KOKKU		84	111	76

*Klassifikatsiooni kirjeldus: <https://www.etis.ee/Portal/Classifiers/Details/81e52bde-a1a1-490a-a9c4-2df9f3fc3a70>

Osalemine tipp- ja kompetentsikeskustes

TAI jätkas osalemist **Eesti Käitumis- ja Terviseteaduste Keskuse** töös. Mais osaleti ühisel XV aastakonverentsil Otepääl, kus ettekannetega sisustati kaks sessiooni (fookusega terviseuringutel ning HIV-nakkusel ja uimastitel).

TAI on üks **Strateegilise Jätksuutlikkuse Kompetentsikeskuse** (SJKK) looja (aastal 2014) ja selle tegevuses aktiivne osaleja. SJKK eesmärk on täiendada inimressursiga seotud kompetentsi ja teadmist kaitsevaldkonnas. SJKK tegevuse tulem on perspektiivis kriitiliselt oluline nii riigikaitse kui ka julgeoleku valdkonnas ning vajalik sisend Eesti kaitsevõime arendamiseks.

Konverentsid

TAI 24 töötajat osalesid kokku 30 rahvusvahelisel konverentsil kas suulise või posterettekandega. Kõige enam posterettekandeid oli Vilniuses peetud konverentsil „*International Summit on Communicable Diseases*“ (3).

TAI 26 töötajat osalesid kokku 50 Eesti konverentsil või seminaril kas suulise või posterettekandega. Kõige enam suulisi ettekandeid tehti Eesti Käitumis- ja Terviseteaduste Keskuse aastakonverentsil (7) ja tervisedenduse konverentsil (3).

Juhendamised

TAI 14 töötajat olid kokku üheksa doktorandi, 19 magistrandi ja nelja bakalaureusetudengi juhendajad või kaasjuhendajad (peamiselt Tartu Ülikoolis (TÜ) ja Tallinna Tehnikaülikoolis (TTÜ)).

TAI töötajate juhendusel kaitsti 2016. aastal üks doktoritöö (TÜ-s), neli magistritööd (kaks TÜ-s ja kaks TTÜ-s) ja neli bakalaureusetööd (kõik Tallinna Ülikoolis (TLÜ)).

Õppetöö

TAI töötajad õpetasid 2016. aastal Eesti eri kõrgkoolides (TTÜ, TÜ, Tallinna Tervishoiu Kõrgkool ja TLÜ) nii bakalaureuse-, magistri- kui ka doktoriõppes. Kokku juhendasid 13 inimest 29 kursust. Lisaks olid kaks töötajat õppejõuna ametis välismaa kõrgkoolides (mõlemad Rootsisis).

ARENJUSTÖÖ

TAI tegeleb tervise edendamise valdkonnas järgmiste teemadega (mis kuuluvad rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 alla):

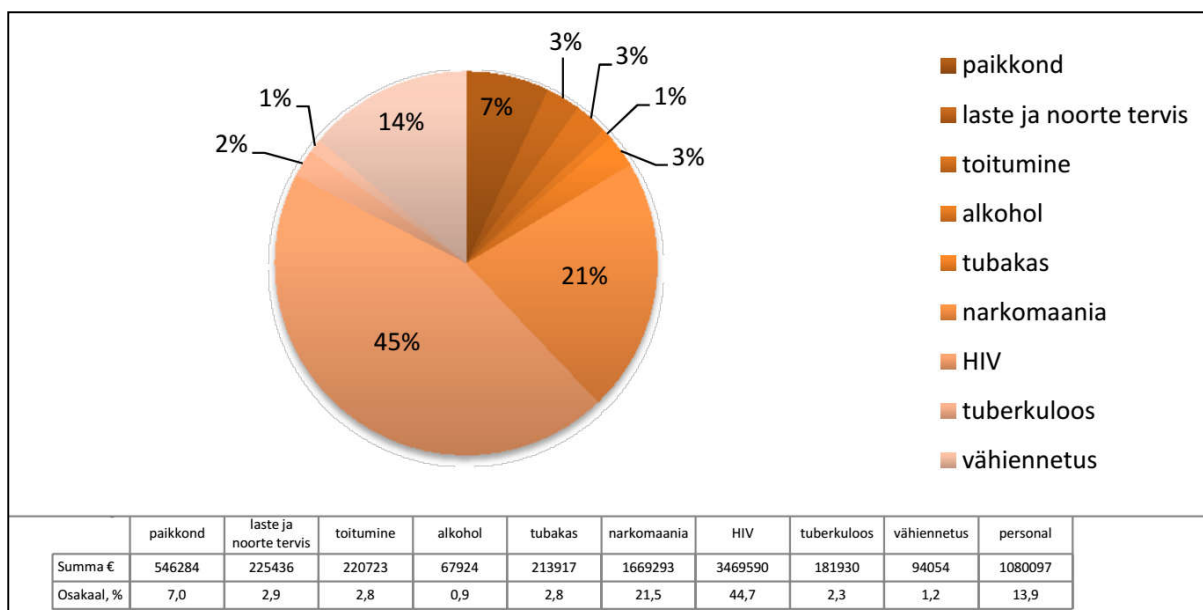
- alkoholi liigtarvitamise ennetamine
- HIV-i ennetamine
- laste ja noorte tervise edendamine
- narkomaania ennetamine
- tervise edendamine paikkonnas
- tervise edendamine tervishoiuasutuses
- tervise edendamine töökohal
- toitumine
- tubakatarvitamise vähendamine
- tuberkuloositorje
- vähi ennetamine ja varane avastamine

2016. aasta rahvatervise programmide riigieelarve oli 7 644 808 eurot ning rahvatervise programmide eelarve kassaline kulu 31.12.2016 seisuga 7 325 367 eurot ehk 95,8%. Neile riigieelarvest eraldatud summadele lisandusid **Euroopa Sotsiaalfondi** (ESF) programm „Kainem ja tervem Eesti (2014–2020)“ ning **Eesti Haigekassa** (EHK) rahastatavad tegevused. 2016. aasta kulud ESF-i programmist on kokku 921 985,08 eurot ja haigekassast 65 000 eurot. **Siseministeerium** eraldas TAI-le siirdes 150 000 eurot programmi „Tark vanem“ elluviimiseks. Käitumisoskuste mängu VEPA arendamise ja elluviimise tekkekulud olid 178 713 eurot ning vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ kulud 394 114 eurot.

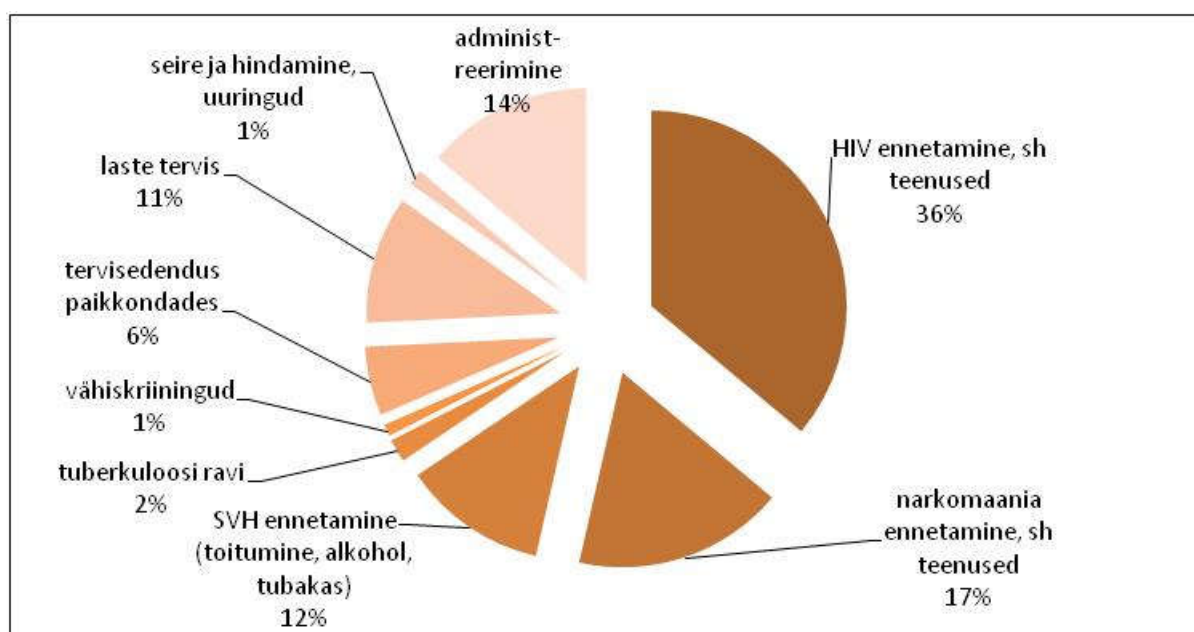
Joonisel 3 on toodud TAI ellu viidava RTA riigieelarvest kaetud tekkepõhised kulud 2016. aastal valdkondade kaupa. TAI riigieelarveliste, ESF-i, EHK-i ja Siseministeeriumi rahaliste vahendite jagunemist rahvatervise programmide teemade kaupa illustreerib joonis 4.

Mõned näited **2016. aastal osutatud teenustest**, mida TAI koos oma lepingupartneritega arendab ja pakub:

- tubakast loobumise teemal nõustati 1422 inimest;
- alkoholi liigtarvitamise varajase avastamise ja lühisekkumise teenust sai 1042 inimest, alkoholitarvitamise häire ravi (ambulatoorne, statsionaarne või päevaravi) sai 626 inimest.
- narkomaania raviteenustest rahastati 683 opioidisõltuvuse asendusravi kohta, 47 statsionaarse pikaajalise mittefarmakoloogilise ravi (rehabilitatsiooni) kohta ja viit statsionaarse võõrutusravi kohta täiskasvanutele. Lisaks sai statsionaarset narkomaaniaravi 133 noorukit ja rehabilitatsioonil oli 19 noorukit;
- kahjude vähendamise teenuseid kasutati 132 325 korral ning kokku jagati 2 136 691 steriilset süstalt ja nõela;
- väljastati 433 naloksooniga eeltäidetud süstalt. Naloksooniga süstalde korduvalt väljastamisi oli 167, nendest 128 kasutati elu päästmiseks;
- HIV-testimise ja nõustamise kabinettides testiti 10 940 inimest ning avastati 46 uut HIV-i nakatunut (20% kõigist uutest juhtudest aastal 2016);
- 2016. aastal diagnoositi 190 tuberkuloosijuhtu, neist 174 sai tuberkuloosi otseselt kontrollitavat ravi.

Joonis 3. TAI riigieelarveliste (RTA) summade jagunemine rahvatervise programmide temade kaupa 2016. aastal

Joonis 4. TAI riigieelarveliste, Euroopa Sotsiaalfondi, Eesti Haigekassa ning Siseministeriumi eraldiste jagunemine rahvatervise programmide temade kaupa 2016. aastal

Rahvusvaheline koostöö

Lisaks RTA 2009–2020 tegevustele on töös mitu **rahvusvahelist arendusprojekti**:

- ENPADASI – „*European Nutritional Phenotype Assessment Data Sharing Initiative*“, Euroopa ühisalgatuse „Tervislik toitumine täisväärtuslikuks eluks“ (*Joint Programming Initiative a Healthy Diet for a Healthy Life*) alaprojekt. Eesmärgiks on luua avatud juurdepääsuga üle-euroopaline teadustöö platvorm, mis sisaldab andmeid toitumisuuringutest alates sekkumistest kuni epidemioloogiliste uuringuteni. See võimaldab tulevikus kombineeritud analüüside teostamist ja selgitada toitumise ja tervise vahelisi seoseid veelgi täpsemalt;
- HA-REACT – Euroopa Liidu ühisprogramm „HIV ja kaasuvate haiguste ennetamine ning kahjude vähendamine“ (*Joint Action on HIV and Co-infection Prevention and Harm Reduction*). Eesmärgiks on vähendada uusi HIV-i, tuberkuloosi ja C-hepatiidi juhte Euroopa Liidus, suurimaks riskirühmaks on inimesed, kes süstivad narkootikume;
- JANPA – Euroopa Liidu toitumise ja füüsilise aktiivsuse ühisprogramm (*Joint Action on Nutrition and Physical Activity*). Eesmärgiks on peatada laste ja noorukite ülekaalu tõus Euroopa Liidu liikmesriikides;
- MOCHA – „*Models of Child Health Appraised*“, Euroopa Komisjoni poolt Horizon 2020 raames rahastav üle-euroopaline projekt, mille eesmärgiks on koguda teavet laste arstiabi kohta erinevates Euroopa riikides ja selgitada välja millised mudelid on kõige tõhusamad;
- OptTEST – Euroopa Komisjoni rahastatud projekt „*Optimising testing and linkage to care for HIV across Europe*“. Eesmärgiks on parandada HIV-i varajast avastamist ja ravile suunamist tervishoius;
- RARHA – Euroopa Liidu terviseprogrammi ja Euroopa Liidu liikmesriikide rahastatud ühistegevus (*Reducing Alcohol Related Harm*). Eesmärgiks on vähendada alkoholiga seotud kahjusid Euroopa Liidus;
- UPC-Adapt – Euroopa Komisjoni rahastatud projekt „*Implementing a prevention training curriculum in Europe: Adaptation and Piloting*“. Eesmärgiks on kohandada Euroopa oludele sobivaks „*Universal Prevention Curriculum*“ ehk ennetuse õppekava koolitusmaterjalid ja korraldada vastavad koolitused.

Riiklikud arengukavad, strateegiad ja seadusloome

2016. aastal osalesid TAI osakonnad ja töötajad mitmete strateegiate, arengukavade ja muude oluliste dokumentide koostamisel ja retsenseerimisel, näiteks:

- e-tervise strateegia 2020;
- rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 vahehindamine ja Eesti riikliku HIV-i ja AIDS-i strateegia 2006–2015 lõpphindamine;
- Eesti riiklike toitumissoovituste koostamine;
- määruse „Tervisekaitsenõuded toitlustamisele koolieelses lasteasutuses ja koolis“ muutmise eelnõu koostamine;
- ravijuhendi „Kopsu- ja kopsuvälise tuberkuloosi käsitlemine“ koostamine;
- ravijuhendi „HIV“ koostamine.

TERVISESTATISTIKA, REGISTRID JA ANDMEBAASID

Terviseandmete kogumise ja analüüsiga tegelevad TAI-s tervisestatistika osakond ning kuus riiklikku meditsiiniregistrit ja -andmekogu.

TAI osakonnad ja registrid edastavad Eesti andmeid ka rahvusvahelistesse andmebaasidesse (nt Eurostat, Maailma Terviseorganisatsioon, Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus, Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, ÜRO AIDS-i programm, Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus) ja projektidesse (nt vähihaigete elulemus ja lastevähki haigestumus maailmas).

Tervisestatistika osakonna põhiülesanne on regulaarselt tervisestatistikat koguda ja analüüsida, tulemused avaldada ja meetodikat arendada. Andmeid kogutakse haigestumuse, tervishoiuteenuste kasutamise ja ravi põhjuste ning tervishoiu ressursside kohta. Lisaks haldab osakond **tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasi**, milles sisalduvad tervisega seotud statistika ja erinevate uuringute tulemused (<http://pxweb.tai.ee/PXWeb2015/index.html>). 2016. aastal jõuti tervisestatistika osakonnale riikliku statistika tegija staatuse taotlemisel riikliku statistika seaduse muutmise ettepaneku etappi.

Tervisestatistika osakond korraldas 2016. aastal tervisestatistika kasutajauuringu. Küsimustele oodati vastama inimesi, kes on kasutanud või vajanud tervisestatistikat. Eesmärgiks oli saada teadmisi tervisestatistika kasutamise kohta, et vajaliku tervisestatistika kättesaadavust parandada ning statistikatööd paremini korraldada. Üldine tagasiside kasutajauuringule oli positiivne. Selgus, et tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasil on püsikasutajaskond, kes teab, milliseid andmeid sealt leida võib. Tulemused näitasid, et tõenduspõhiseks tervisedenduseks on maavalitsustel ja kohalikel omavalitsustel vaja kohalikke andmeid, seega tuleb neid edaspidigi koguda ja kättesaadavaks teha. Andmeid kasutatakse ka mitme riikliku arengukava ja strateegia jaoks, niisiis tuleb töötada selle nimel, et vajalikud indikaatorid oleksid sobival kujul ja kergesti leitavad.

Riiklikest meditsiiniregistritest ja andmekogudest tegutsevad TAI-s:

- meditsiiniline sünniregister ja raseduskatkestusandmekogu,
- surma põhjuste register,
- tuberkuloosiregister,
- vähiregister,
- vähi sõeluuringute register,
- narkomaaniaravi andmekogu (kuulub nakkushaiguste ja uimastiseire keskuse koosseisu).

Kõige uuem on vähi sõeluuringute register, mille loomist alustati 2012. aastal, kuid mille andmete põhjal on juba avaldatud mitmeid publikatsioone. Narkomaaniaravi andmekogu puhul jätkus 2016. aastal selle isikustamise protsess (praegu kogutakse isikustamata andmeid).

TAI haldab ja arendab **süstlavahetuse infosüsteemi**. Tegemist on veebipõhise anonüümse andmekoguga, kuhu kahjude vähendamise teenuste pakkujad koguvad oma klientide kohta infot: tausta- ja terviseandmeid ning andmeid kahjude vähendamise teenuste tarbimise kohta (näiteks jagatavate süstalde liik ja arv). Infosüsteem aitab tagada teenuste osutamise järjepidevust ja kvaliteeti.

TÄIENDUSKOOLITUSED

TAI pakub täienduskoolitusi, väljaõpet ja interviseid peamiselt järgmistele sihtrühmadele:

- koolide- ja lasteasutuste töötajad ning lastekaitsetöötajad;
- asenduskodu kasvatusala töötajad, perekonnas hooldajad ja lapsendajad;
- HIV-i, tuberkuloosi ja sõltuvuste valdkonna spetsialistid;
- tervishoiutöötajad;
- kohalike omavalitsuste juhid ja sotsiaaltöötajad.

2016. aastal täiendas TAI korraldatud 184 koolitusel oma teadmisi ja oskusi 3790 õppijat ning üheksal interviseil ja juhtumiarutelul kohtumisel oli 109 osalejat. Muu hulgas korraldati igaaastased suvekoolid tervist edendavate lasteaedade, koolide ja haiglate võrgustikele ning HIV-i, tuberkuloosi ja sõltuvuste valdkonna spetsialistidele.

Koolitusvajaduste hindamise ja uute koolituskavade väljatöötamise käigus keskenduti 2016. aastal peamiselt järgmisele:

- analüüsi asenduskodu kasvatajate koolitusvajadusi (nii kvalitatiivselt kui kvantitatiivselt) ja tulemuste põhjal koostati uue koolituskava mustandversioon;
- hooldus- ja lapsendajaperedele suunatud koolitusprogrammi PRIDE materjalid läbisid ekspertide arendusmeeskonna abil põhjaliku uuenduse, neid nüüdisajastati ja kohandati Eesti vajadustele;
- alustati kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajatele uute täienduskoolituste pakkumist.

Korraldati kolm konverentsi:

- tervisedenduse konverents „Toitumine ja suutervis inimese elukaare vältel“ 3.06.2016 Tallinnas (osales 388 inimest);
- SJKK tervise visioonikonverents „Inimressurss ja tervis kaitsevaldkonnas“ 1.03.2016 Tallinnas (osales 86 inimest);
- alkoholikonverents „Piirid ja piirangud“ 23.11.2016 Tallinnas (osales 173 inimest).

tuli toitumise teemadel, järgnesid küsimused erinevate terviseandmete ning narkomaania ja alkoholi tarvitamise kohta.

TAI kodulehte (www.tai.ee) vaadati eelmisel aastal 141 801 korral, kasv on aastaga olnud 10%. Külastajaid käis lehel mullu 83 438 ehk 13% rohkem kui 2015. aastal.

2016. aastal sai TAI Facebookis juurde 1393 uut jälgijat ning aasta lõpu seisuga oli neid kokku 6763. 2016. aastal tegi TAI Facebooki 210 postitust. 2015. aastal oli postitusi 207 ja 2014. aastal 167.

2016. aastal vaadati Youtube'is TAI videoid 589 519 korda ehk 0,5% vähem kui 2015. aastal. Kõige populaarsemad videod olid:

- „TarkVanem.ee – Kuidas õpetada lapsele kohustuste täitmist?“ (94 458 kuvamist);
- „Vähem on parem“ (72 064 kuvamist);
- „Diskoauruti“ (tantsiv köögiviljatüdruk), (66 931 kuvamist).

Veebilehed

Lisaks instituudi põhitegevusi tutvustavale veebilehele www.tai.ee haldab ja arendab TAI seitset rahvastikule mõeldud interaktiivsete kasutusvõimalustega temaatilist veebilehte.

Tabel 3. TAI veebilehtede küllastatavus

	Kodulehe küllastajate arv (n)	Uute küllastajate osakaal (%)	Unikaalsete küllastajate arv (n)
hiv.ee	305 722	77	236 902
narko.ee	101 313	78	82 095
alkoinfo.ee	141 752	83	115 768
terviseinfo.ee	130 519	63	88 037
tubakainfo.ee	82 384	80	67 365
toitumine.ee	264 951	65	176 713
tarkvanem.ee	67 303	78	52 544

Lisaks haldab ja arendab TAI **NutriData toitumisprogrammi** (<http://tap.nutridata.ee/>), mis võimaldab analüüsida menüü energia- ja toitainete sisalduse vastavust Eesti riiklikele ea- ja soopõhiste toitumissoovitustele. NutriData andmesisestusplatvormi nimetas Veterinaar- ja Toiduamet 2016. aastal soovitatavaks veebipõhiseks platvormiks toidutoodete pakenditele märgitava kohustusliku toitumisteabe arvutamisel.

Meediakampaaniad

TAI korraldab rahvastiku tervisekäitumise edendamiseks regulaarselt teavituskampaaniaid nii välimeedias, televisioonis kui ka veebis. 2016. aasta suuremad kampaaniad olid:

- köögiviljade tarbimise suurendamise teavituskampaania „Köögiviljad kaalu ei kasvata“;
- noortele suunatud tervisliku toitumise kampaania veebis „Fiidi karu“;
- ETV saatesari „Eesti parim koolikokk“, mille 12 saadet olid eetris reede õhtuti;
- suitsetamisest loobumise teavituskampaania;
- passiivse suitsetamise vastane teavituskampaania;

- alternatiivsete tubakatoodete vastane teavituskampaania veebis;
- turvalise seksuaalkäitumise teemaline teavituskampaania „Julge rääkida!“;
- teavituskampaania „Vähem alkoholi = rohkem elu“;
- koostöös MTÜga Eesti Vähiliit tehti teavitustööd emakakaelavähi ennetamise nädalal (25.01–30.01.), traditsioonilisel rahvusvahelisel melanoomi esmaspäeval („Melanoma Monday“, 4.05), rahvusvahelisel rinnavähi vastu võitlemise kuul mais („Roosa lindi“ kampaania), rinna tervise päeval (15.10) ja rahvusvahelisel vähinädalal (10.10–14.10).

Trükised

TAI andis 2016. aastal välja:

- 13 rahvastikule mõeldud terviseteemalist brošüüri või voldikut nii eesti kui vene keeles (nt „Huuletubakas“, „Vesipiip“);
- 11 juhendmaterjali, sh kolm õpetajaraamatut (nt „Alkoholarvitamise häirega patsiendi käsitlemine“, „Kuidas edendada elanike tervist ja ennetada haigusi“, „Toitumine ja liikumine. I–III kooliaste“).

Ajakiri Sotsiaaltöö

2016. aastal ilmus neli korralist ajakirja Sotsiaaltöö numbrit. Lisaks anti koostöös Sotsiaalministeeriumiga välja heaolu arengukavale pühendatud erinumber. Septembris ilmus Hollandi sotsiaaltööteadlaste Jean Pierre Wilkeni ja Hans van Ewijk'i artiklite kogumik „Mõtisklusi sotsiaaltööst“.

2016. aasta lõpus oli ajakirjal 800 tellijat, mis on viimaste aastate suurim tellijate arv. Lisaks paber kandjal ajakirjale antakse välja elektroonilist uudiskirja, mis saadetakse tasuta kõigile tellijatele ja teistele huvilistele. 2016. aasta lõpu seisuga oli uudiskirja andmebaasis 1850 aadressaati.

Tallinna Meditsiiniuuringute Eetikakomitee

TMEK on TAI juures tegutsev sõltumatu ekspertorgan, kes hindab plaanitavaid uurimistöde projekte, milles uuritakse inimesi. TMEK-is on 11 liiget. 2016. aastal peeti 11 koosolekut.

TMEK-ile esitati 2016. aastal läbivaatamiseks kokku **147 uuringuprojekti** (36 uuringut rohkem kui 2015. aastal), millest:

- 67 olid kliinilised ravimiuuringud (2015. aastal 54);
- 80 olid Eestis algatatud uuringud (2015. aastal 57), sealhulgas
  - 14 TAI uuringut (2015. aastal seitse);
  - 25 tervishoiuasutustes (nt Põhja-Eesti Regionaalhaigla, Ida-Tallinna Keskhaigla) tehtavat omaalgatuslikku uuringut (ilma tudengite osaluseta) (2015. aastal 23);
  - ülejäänud olid põhiliselt teadus- ja õppeasutuste (nt TTÜ, TLÜ) esitatud uuringud või muud üliõpilaste ja magistrantide tehtavad ja enamasti arstide juhendatavad uuringud.

Meditsiiniterminoloogia Komisjon

MTK on TAI juures tegutsev nõuandev komisjon, kelle eesmärk on eestikeelse meditsiiniterminoloogia korrastamine, ühtlustamine ja vajaduse korral uute terminite loomine. MTK koosseisu kuulub 18 liiget, 2016. aastal peeti kaks koosolekut. Komisjoni liikmed on e-kirjade vahendusel osalenud paljudele päringutele vastuste koostamisel.